

Asia: VN/2166/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain väliaikaisesta muuttamisesta (opintosetelikokeilu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pidämme lähtökohtaisesti myönteisenä sitä, että esityksessä etsitään uusia keinoja lyhentää siirtymää toiselta asteelta korkea-asteelle. Erilaisten mallien kokeileminen on tärkeää, ja erityisesti avoimissa opinnoissa suoritettujen opintojen hyödyntäminen opiskelualan kokeilemiseen voi vähentää harhavalintoja ja tukea nuorten osuvampia koulutuspolkuja.

Ehdotettu malli on sinänsä hyvä lisäys, mutta se ei yksin riitä puuttumaan siirtymäongelmien juurisyihin. Tällä hetkellä merkittävä osa nuorista jää ilman opiskelupaikkaa, vaikka he tietävät täsmälleen, mitä haluaisivat opiskella. Juurisy liittyy pitkälti ensikertalaiskiintiöihin ja erityisesti siihen, että nuoret pelkäävät menettävänsä ensikertalaisstatuksensa, mikä ohjaa hakukäyttäytymistä ja lisää turhaa varovaisuutta. Näihin rakenteellisiin tekijöihin olisi tärkeää tarttua rinnalla tai ennen uusia kokeiluja.

Lisäksi on huomioitava, että mikäli tavoitteena on koulutustason nosto, esitetty malli on kustannuksiltaan varsin raskas suhteessa odotettaviin vaikutuksiin. Kohderyhmänä ovat pääosin lukiolaiset, joista noin 80 prosenttia siirtyy korkeakouluihin joka tapauksessa kolmen vuoden sisällä valmistumisesta, ja käytännössä koko ikäluokka 30 ikävuoteen mennessä. Siksi vaikuttavuus koulutustason noston näkökulmasta jää rajalliseksi. Olisi ollut perusteltua kohdentaa toimenpiteitä aiempaa vahvemmin ammatilliselta toiselta asteelta siirtyvien tukemiseen ja monimuotoisten mallien kehittämiseen. Tämä ryhmä on koulutus- ja osaamistason näkökulmasta kaikkein kriittisin ja hyötyisi kohdennetuista ratkaisuista eniten.

Esityksen ohjauksellinen elementti on tärkeä ja sitä voidaan pitää vahvuutena. Opintopolun valintaan liittyvä ohjaus on olennainen osa onnistuneita siirtymiä. Nuoret tarvitsevat tukea oman osaamisen tunnistamiseen, eri alojen vaatimusten ymmärtämiseen ja vaihtoehtojen jäsentämiseen.

Ohjauksen osalta tulee myös varmistaa, että opintosetelin käyttäminen johtaa tutkinto-opiskeluun tai vahvistaa nuoren näkemystä oman alan valinnasta.

On myös tärkeää varmistaa, ettei järjestelmä ohjaa nuoria avoimeen korkeakouluun sen vuoksi, että aikuiset täyttävät tutkintokoulutuksen aloituspaikat. Tämä voisi heikentää nuorten asemaa monella tavalla. Nuorilla ei yleensä ole samaa opiskelu- ja työelämäkokemusta kuin aikuisilla, mikä tekee heille suunnitellusta tutkintokoulutuksesta ensisijaisesti toimivimman ja pedagogisesti tarkoituksenmukaisimman polun. Avoimen opinnot sen sijaan on rakennettu usein aikuisille, jotka pystyvät hyödyntämään aiempaa osaamistaan, toimimaan itseohjautuvasti ja yhdistämään opinnot työhön. Jos nuoria ohjataan avoimen kautta siksi, että tutkintopaikat ovat aikuisten täyttämiä, seurauksena voi olla epätasa-arvoinen asetelma. Pahimmassa tapauksessa aikuiset pääsevät tutkintoihin joustavammin, kun taas nuoret joutuvat kiertoteille, jotka eivät ole heille suunniteltuja eivätkä aina tue heidän kehitystään parhaalla mahdollisella tavalla. Siksi järjestelmän tulee varmistaa, että nuorten ensisijainen ja sujuvin reitti on edelleen suora pääsy tutkintokoulutukseen, eikä niin, että avoin korkeakoulu muodostuu nuorille pakolliseksi kiertotieksi.

Bång Kati
Centria-ammattikorkeakoulu